

Tussen Modernisme, Postmodernisme en Nuwe Realisme: 'n Uitweg vir die Christelike Teologie?

Prof. P. Verster

Fakulteit Teologie

Universiteit van die Vrystaat

Posbus 339

BLOEMFONTEIN

9300

Suid-Afrika

versterp.HUM@mail.uovs.ac.za

Synopsis

Between modernism, postmodernism and new realism: A solution for Christian theology?

Is it possible to have a Christian perspective in which questions about core values can be answered? Modernism, post-modernism and new realism all offer different answers to fundamental questions. In modernism, rationalism is still accepted as a valid viewpoint, but in post-modernism this is disregarded. New realism views objectivity as inherently possible. Thinkers like H. Dooyeweerd, D.F.M. Strauss and B.J. Van Der Walt suggest a Christian foundation for philosophy and theology. This article takes a radical Christological view of creation, sees the theosentric aspect as the principle for the realm of life before God and suggests a Trinitarian interpretation of reality.

1. Inleiding

In die debat oor 'n Christelik-teologiese uitweg tussen modernisme, postmodernisme en nuwe realisme moet gevra word na die wesentlike grondoortuiginge, daardie opvattings wat ten grondslag van die denke lê

(vgl. Bosch, 1991; Van der Walt, 1999; Strauss, 2002; die oorsig van Van Rensburg, 2000; en Taylor, 1984). In baie gevalle word aangedui dat postmodernisme nie 'n totale breuk met modernisme veronderstel nie (Bosch, 1991). Postmodernisme veronderstel egter wel 'n groter “ongebondenheid” van denke (Taylor, 1984:10 e.v.). In die nuwe realisme word die denke opnuut binne bepaalde grense vasgelê. Die vraag na rasionaliteit is dus sentraal in die bespreking. Is daar 'n vaste punt vanwaar die denke bepaal kan word, en kan daar ook 'n teologiese vaste punt gevind word, of moet inderdaad erken word dat die denke, insluitende die teologie, vloeibaar is sonder sodanige vaste punte? Wat is 'n suiwer teologiese uitgangspunt? Moet 'n keuse uitgeoefen word tussen die verskillende moontlikhede, of kan en moet die teologie 'n eie grondslag vir die denke bied?

2. Grondtoetuigings

2.1 Rasionaliteit

In modernisme is rasionaliteit een van die hoekstene. 'n Vaste grond vir denke word gesoek en gevind in rasionaliteit. Rasionaliteit as vaste baken bevestig die ruimte waarbinne denkpatrone ontwikkel (Bosch, 1999:352 e.v.). Postmodernisme wil rasionaliteit nie ophef nie, maar uitbrei, en wel op so 'n wyse dat die vaste baken van rasionaliteit tog misken word (Bosch, 1999:354). Rasionaliteit word nie meer erken as daardie vaste baken van waaruit die denke gerig moet word nie. Onder postmodernisme word altyd 'n veelheid van moontlikhede veronderstel. 'n Veelheid van interpretasies en 'n veelheid van denkrigtings vorm die nuwe paradigma. Die vastigheid van rasionaliteit word ondergrawe. Hierdie veelheid van denke en denkstrome en interpretasies maak dit moontlik om tegelykertyd verskillende aspekte onder die soeklig te plaas en met mekaar in verband te bring. Die verskillende aspekte staan nie teenoor mekaar nie, maar kan gelyktydig aanspraak maak op aanvaarding. Hierdie verskillende moontlikhede wat tegelyk aanvaar word, dui verder op die onmoontlikheid om 'n presiese rasonele grens te trek. Die vraag of rasionaliteit in die erkenning van die modernisme ook erken dat God in die teologie op so 'n vaste grondslag staan, moet beantwoord word. Dit is duidelik dat in die modernisme God self nie as die Absolute erken word nie (Taylor, 1984:19 e.v.). Alhoewel absolute beginsels in die modernisme erken word, beteken dit nog nie dat daar erken word dat God die Absolute is nie. Inderdaad, in die modernisme is dit eintlik die mens self wat die plek van God inneem. Met sy vaste rasionaliteit en met die moontlikheid om alles te deurskou, word die mens eintlik self 'n god. Rasionaliteit is die absolute. Die erkenning van God vanuit die absolute word dus eintlik ondergrawe omdat rasionaliteit en die wyse waarop die mens rasionaliteit verstaan eintlik die moontlikheid om God werklik te erken, ondermyn. Hierdie rasionaliteit wat dan uit die mens self uit kom, beteken dat hy of sy vanuit die verstaan

van die eie omstandighede werklik alleen vry kan wees indien hy of sy tot die besef van die eie goddelikheid kom en bewus is van die goddelike vonk in die self (Taylor, 1984: 19 e.v.).

Strauss (2002:115) verduidelik hoedat rasionaliteit die ontwikkeling van die denke in die Weste bepaal het: “Gedurende hierdie fase van die ontwikkeling van die na-Middeleeuse wysbegeerte is daar globaal trou gebly aan die onderliggende *rasionalistiese instelling* wat sedert Descartes sy modern humanistiese intrede gedoen het. Die *Verligting* (Aufklärung) van die 18de eeu beliggaam sekerlik die hoogtepunt van hierdie rasionalistiese wetenskapsideaal. Die vertrouwe het bestaan dat die mens deur middel van natuurwetenskaplike beheersing en ontwikkeling ’n beter toekoms tegemoet sou kon gaan – en selfs nadat Kant die klem verplaas het na die vryheidsmotief van die humanistiese persoonlikheidsideaal is daar nog nie afbreuk gedoen aan die dominante *rasionalistiese* instelling van die vroeg-moderne humanisme nie. Weliswaar word die *modernisme* dikwels binne die kader van postmoderne karakteriserings eensydig uitverkoop aan die *natuurwetenskapsideaal* sonder dat daar toereikend rekening gehou word met die feit dat Kant se denke in die greep van die primaat van die *persoonlikheidsideaal* was. Omdat die rasionalistiese inslag van die Verligting egter beide die natuur- en die vryheidspool omsluit, is dit verantwoord om die 18de eeu te tipeer as die era waarin *kennis deur middel van universele begrippe* vooropgestel is. Hierdie tipering bevat eintlik reeds die kernaanduiding.”

Dit ontken die postmodernisme in sy geheel. Postmodernisme wil juis die erkenning dat die mens self as ’n soort godheid bestaan ondergrawe. Die mens self is daarvolgens immers geen god nie; inderdaad is daar geen sprake van ’n god nie, want die opheffing van die rasionaliteit deur die postmodernisme word so ver gevoer dat dit ook enige vorm van die absolute ophef. Hierdie gedagte van ’n godheid, sy dit dan die mens self, moet opgehef word, omdat niks absoluut kan wees nie (Taylor, 1984:29-33). Die mens self word ook deur die postmodernisme gerelativeer, want vanuit die oogpunt van die postmodernisme is die sentrale gedagte die betreklikheid van alles. Relatiewiteit beteken dat daar geen vaste grondslag kan wees nie, alhoewel ’n mens nie moet dink dat die postmodernisme relativisme as nuwe -isme veronderstel nie.

Van Rensburg (2000:36) dui op die gevaar van absolutisme, maar is tog van mening dat daar vaste grond moet wees: “I also distinguish clearly between the postmodern critique and a postmodern paradigm. In most instances the postmodern critique is valid. Few would disagree. The absolutist claims of the superiority of reason over all else and the supposed infallibility of scientific proof and knowledge are unacceptable.”

Nuwe realisme wil dit wat bestaan soos dit voorhande is interpreteer. Die objektiewe bestaan van entiteite is dus moontlik: “It has an epistemic

aspect: the entities do not depend for their existence on nature, on our opinion; they exist objectively (Devitt, 1997:295). In sekere opsigte is daar 'n terugkeer na die realisme. Die nuwe realisme wil egter ook nie na 'n bestaan buite die werklikheid verwys nie. Die realiteit word immanent gevind.

Vir Afrika-filosofie, wat aansluit by tradisionele denke, en kommunalisme as uitgangspunt neem soos deur individuele denkers geformuleer (Omoregbe, 1998:7-8), is die soeke na 'n nuwe weg eweneens belangrik. Die grondoortuigings sal ook hier gevind moet word.

2.2 Kommunikasie

Die mens is 'n wese wat onder andere deur middel van taal kan kommunikeer. Is daar ook vaste beginsels waardeur kommunikasie kan plaasvind? Wat is die verhouding tussen taal en teken? Wat is die verband tussen feit en fiksie?

Kearney (1999:187) skryf betekenisvol: "Is our postmodern Civilization of the Image – where imitations are becoming more important than the realities they supposedly represent, where pseudo-events are replacing actual events, simulacra being substituted for lived experiences – not itself increasingly susceptible to a kind of confusion between fiction and fact?"

Die vraag wat aan die orde kom, is of daar iets soos kommunikasie kan wees? Is dit moontlik dat daar 'n vaste orde in kommunikasie kan wees, en kan taal betekenis kan dra? Dikwels word beweer dat taal nooit na 'n vaste werklikheid kan verwys nie; die oomblik wanneer taal tot teken oorgaan – so word beweer – word dit eintlik fiksie. Taal kan dus nooit heeltemal verwys na 'n vaste werklikheid of vanuit daardie vaste werklikheid 'n vaste grondslag veronderstel nie. Taal relatiewe altyd, taal is altyd besig om die vaste grondslag op te hef (Taylor, 1984:74 e.v.).

Derrida se standpunt oor dekonstruksie maak dit duidelik dat dekonstruksie nie van buite kom nie, maar dat die teks sigself van binne dekonstrueer. Die funksionering en disfunksionering van taal moet binne 'n werk self bepaal word (Derrida, 1997:9).

In die modernisme is daar nog die oortuiging dat taal wel betekenis kan oordra. Die outeur kan nog bedoelings hê; dit kan verstaan word en die teks self kan sekere interpretasies aan die hand doen wat verstaan kan word. Die teks kan begryp word vanuit verskillende hoeke; daar kan deur middel van byvoorbeeld die histories-kritiese metode vasgestel word wat die teks wil sê. Binne die konteks van die postmodernisme word dit totaal vervlugtig. Die taal self kan nie tot betekenis kom nie. Taal self word ondergrawe. Taal kan maar net 'n sekere aanduiding van sekere tekens wees, wat sekere implikasies kan hê om kommunikasie ten minste nie heeltemal onmoontlik te maak nie (Pattison, 2001:80-83). Maar hierdie

implikasies van taal kan nooit verwys na 'n vaste grond en vaste orde nie. Hierdie implikasies is relatief. Dit beteken dat die grondslag van taal en teken in hierdie sin vervaag. In die postmodernisme kan daar dus nie gepraat word van die bedoeling van die outeur nie, of van die vaste betekenis van tekste nie, of van God as outeur van die Bybel nie. Derrida (2001:23) is van mening dat daar nie na vaste betekenis gestreef kan word nie. Daar is beperkinge op woorde en kuns, maar dit dien as dryfkrag/stimulus vir verdere groei en ontwikkeling.

Juis daarom word die hermeneutiese interpretasie van die waarheid al hoe meer ondermyn (Vattino, 1997:L). Van verstaan (Heidegger) word al meer na effek (Foucault) beweeg in die hermeneutiese proses (Dreyfus, 1984:83). Die soeke na dimensies van betekenis maak dit al moeiliker om betekenis te genereer (Markovi?, 1984:32). Madison (1988:169) dui ook aan dat daar 'n beweging na nihilisme is wanneer betekenis vervaag. Dit is juis wat in postmodernisme gebeur.

Die nuwe realisme poog om strukture waarin die menslikheid wel egtheid kan kommunikeer te vind. Wat kommunikeer moet word is outentisiteit (Taylor, 2004). Te midde van 'n wêreld waarin oppervlakkigheid oorheers moet 'n alternatiewe bestaan moontlik wees. Of die nuwe realisme egter self outentiek is en of dit nie juis 'n pseudo-alternatiewe modeverskynsel is nie, word deur Taylor (2004) gevra.

2.3 Die 'fundamentele verhale'

Die derde saak wat aan die orde gestel moet word, is of daar sprake kan wees van 'n groot verhaal. Kan daar iets wees soos 'n meesterweergawe? Weereens is dit moontlik om 'n antwoord by die modernisme te soek. Die modernisme sê daar is inderdaad sulke groot 'fundamentele verhale' wat uitgespel word. Die postmodernisme hef dit heeltemal op. Die 'meester-narratief' is uitgespel (Van Rensburg, 2000). Daar bestaan nie sulke groot sleutels nie; daar bestaan nie 'n goue sleutel om die wêreld te ontsluit nie.

Die bekende voorbeeld is die gereformeerde beskouing dat die Bybel die skepping, sondeval en verlossing verwoord. Die postmodernisme ontken dit en wys daarop dat die Christelike wêreld geen vaste orde kan verreken nie. Die vraag hoe dit verstaan moet word, is uiters belangrik. Wil die postmodernisme die bestaan van alle 'groot verhale' ontken? Wat wel duidelik is, is dat die postmodernisme nie hierdie vaste orde in die wêreld wil bevestig nie.

Hoe problematies die afwys van die 'fundamentele verhale' is, word deur Strauss (2005:13) aangetoon: "Postmodern reason – an effect of the strengthened combined effect of historicism and the linguistic turn – pretends to be uprooted and disintegrated by denying the possibility of any *grand metanarratives*. Yet its own story is nothing but just another *grand metanarrative* for it supplies the *universal basis* upon which whatever

differs from it is disqualified and relegated to one limited stance amongst other equally limited points of view. True to the nature of modern nominalism – which is rationalistic in respect of the universality of words or concepts within the human mind and irrationalistic in terms of the supposedly strictly individual and contingent multiplicity of entities outside the human mind – postmodernism exhibits the same ambiguity: its own ('internal') claim is *universal* while all other ('outside') positions are relativized!"

In 'n realistiese ontologie word erken dat dit moontlik is om grond-oortuigings in die lig van sosiale prosesse en meganismes vas te lê (Sibeon, 2004:23). Dit word egter nie meesternarratiewe soos by die modernisme nie. Die alternatiewe lewensbestaan word egter immanent gevind.

2.4 Die subjek-objek skema

'n Verdere kwessie is die verhouding tussen subjek en objek. In modernisme word daar wel iets soos objektiewe kennis veronderstel. Dit kan waargeneem word en dit speel 'n rol omdat dit rasideel ontleed kan word. Objektiewe kennis bestaan omdat die subjek na die objek gaan en dit objektief waarneem. In postmodernisme bestaan dit nie. Subjektiviteit is aan die orde van die dag. 'n Mens is subjektief betrokke by wat geleer en geles word; alles word subjektief beleef. Subjektiviteit is so omvattend dat daar eintlik geen objektiewe waarheid kan wees nie. Die waarheid self vervlugtig in subjektiviteit. Iemand kan egter wel eie subjektiviteit aantoon en wanneer dit gedoen is, 'n soort kampie daaromheen span en sê: "Buite hierdie raam van my eie subjektiviteit kan ek bestaan," maar dit sal nog steeds nie die vaste orde kan aandui van objektiewe kennis nie (Bosch, 1991:355).

Sims (1995:327) verwys daarna soos volg: "Postmoderns tend to reject 'overviews' and 'controlling viewpoints' in favour of particularly and pluralistic points of view. The suspicion is that 'overviews' always tend to control and oppress. Nobody really has the controlling viewpoint although many make that claim in order to use its power to control and manipulate others. Postmoderns also challenge the Enlightenment assumption of human progress. It is a naive notion, they contend, that cannot give a realistic account of human events and experiences."

Morawski (1996:99) is daarom krities teenoor postmodernisme: "Postmodernism is nothing but the symptom of the disease of culture concealed and often perniciously transmuted into sheer triumphs of civilization and society after the assorted ills of modernism."

Hoe objektiewe kennis verky kan word, word dus 'n belangrike vraag. Is daar 'n uitweg moontlik tussen relativiteit en menslike objektiewe waarheid?

3. Die teologiese reaksie

Die vraag wat nou aan die orde kom, is hoe die teologie op die voorgaande problematiek reageer? Is daar 'n uitweg uit hierdie impasse?

3.1 Teologiese interpretasies

Ouweneel (1998:129) beskryf die saak soos volg: “Die oortuiging dat dit die Christelike denke was wat die aanloop tot die moderne wetenskap gelewer het, staan lynreg teenoor die positivistiese voorstelling, wat beweer het dat die Christendom van nature vyandig teenoor die wetenskap staan. Die idee van 'n oorlog tussen religie (veral die Christelike godsdiens) en die wetenskap is 'n positivistiese uitvindsel. In werklikheid kon die wetenskap sonder die Christelike denke nie ontstaan het nie. Dit is nie net mense wat uitgesproke Christene was, wat dit beweer het nie, maar dit is ernstige geleerdes en wetenskapsgeskiedskrywers sonder 'n spesifieke Christelike agtergrond. Die Christelike denke kon die ontwikkeling van die natuurwetenskap eers op gang bring toe van die skolastieke denke weggebreek is. Die skolastiek het die gesag van die Skrif tot die geestelike lewe beperk en het die natuurlike lewe onder die gesag van die antieke wetenskap (vanaf die 12de eeu veral Aristoteles) geplaas. Eers in die tyd van Renaissance en Reformasie het die insig deurgebreek dat die Skrif gesag oor die hele menslike lewe het, die wetenskap ingesluit. Weliswaar het in daardie tyd ook die sekularisasie begin, wat tydens die Verligting 'n dieptepunt sou bereik; maar in die 16de tot die 18de eeu was die Christelike denke juis sterk genoeg om die geweldige wetenskaplike ontwikkeling op gang te bring.”

Dit is inderdaad so dat daar op die oomblik baie sterk aansluiting gevind word by die postmodernisme in die teologie. Die huidige voorstanders van resente teologie wil die teologie ook op postmodernistiese wyse benader. Daar is pogings om aan te dui dat 'n mens die vaste gronde van die teologie kan bevraagteken. Rasionaliteit word byvoorbeeld ondergrawe en daar word gesê dat dit in die teologie om subjektiewe belewenisse gaan. Die vaste orde van 'n rasonele benadering moet vervang word met die subjektiewe beleving van ervarings/kwessies. Die subjektiewe beleving is belangriker as rasonele orde en die vaslegging van sekere feite. Betreffende die hele vraag na God kom dit ook na vore. Omdat ons God eintlik nie kan ken nie, volgens die postmodernisme, is dit in die teologie ook nie moontlik om vaste dinge oor God te sê nie. Ons kan huiwerig sekere dinge oor God suggereer, maar om vaste dinge oor God te sê, is nie moontlik nie. Wat die relasie subjek-objek betref, kom dieselfde saak na vore. Dit is nie moontlik om objektiewe kennis aangaande God te verwoord nie; slegs die subjektiewe beleving van 'n mens se eie ervarings kan geartikuleer word.

Van der Walt (2001:6) skryf in hierdie verband: “Hoewel hier gewag gemaak word van 'n reformatoriese wysgerige tradisie, sluit ‘tradisie’ meer in as net

die filosofie: ook 'n tradisionele (Christelike) waarde- en beginselstelsel, asook die reëls en konvensies wat die (Christelike) sosiale lewe reël. Die gedrag van mense word veral deur hierdie tradisies bepaal, want dit berus dikwels op die een of ander aanvaarde gesag. Die postmoderne/ post-modernisme het 'n de-tradisionalisering, 'n vorm van historiese diskontinuiteit, meebring, ook wat die reformatoriese wetenskapsbeoefening betref." Volgens Richardson (1995:55) is die gevolg hiervan:

The most significant characteristic of the decline of tradition for the individual is the rise of 'reflexive' experience: one's being faced with ever increasing sets of alternative norms, ends, means and legitimations ... Without traditional foundations and the voice of authority, the self assumes responsibility to ground itself by itself ...

3.2 Gesprek met teologie

Meteens is dit duidelik dat hier op 'n besondere vlak in gesprek met die teologie self getree sal moet word. In hierdie verband is dit die Christelike denke wat as rigtingwyser funksioneer. Denkers soos D.F.M. Strauss (1973) en B.J. van der Walt (1999) bou voort op Dooyeweerd (1935:3-9) wat die wet-subjek relasie (Wolters, 1985:17) as uitgangspunt neem om 'n vaste grondslag te vind vir 'n Christelike uitgangspunt. Die vraag is nou hoe 'n Christelike-wysgerige denke na die teologie moet kyk.

Van der Walt (1999:247) stel dit soos volg:

Die hoofpunte van 'n Christelike, wysgerige sistematiek ontleen ons aan die Bybel self. Die hele eerste vers van die Bybel vertel ons dat God in die begin die hemel en die aarde geskep het. En die res van die Skrif is vol daarvan dat God sy skepping deur middel van wette regeer. Ons kan dus drie entiteite onderskei wat terselfdertyd nou verbonde is: (1) God, (2) sy skeppingsordeninge wat sy wil vir die geskapene uitdruk, en (3) die skepping self in sy ryke verskeidenheid van stof, plant, dier en mens.

Sonder God kan ons nie die *sin* van die werklikheid – sy oorsprong, grond en bestemming – ken nie. Sonder God se wette het ons geen *vastigheid of sekerheid* nie. En die skepping stel die filosoof in staat om te soek na die *grondstrukture* daarvan of na die *grondmomente* daarin soos geloof, liefde, geregtigheid, harmonie, solidariteit, redelikheid, lewe, krag, ruimte en tyd. 'n Mens kan die Christelike filosofie dus 'n filosofie van sinvolheid, vastigheid en volledigheid noem indien dit gekontrasteer word met allerlei sekulêre filosofieë wat die sinvraag ignoreer, ontken of relativer, reduksionistiese ontologieë (God se wet word byvoorbeeld uitgeskakel) of eensydige visies (vgl. bv. die talle ismes) oor die kosmos huldig.

Van der Walt en Strauss wil hulself nie verbind tot die vertrekpunte van die modernisme nie. Hulle sou baie moeilik die Christelik-wysgerige grondslag van hul denke oor die teologie wou laat verdamp in 'n soort vaste rasionaliteit.

Strauss (1990:6) beskryf dit soos volg: “Die Skrif-Woord verwys ons inderdaad na God se *Wet-Woord*, d.i. sy *Skepperswil* wat die bestaan van alle skepsele, w.o. ook die menslike bestaan in al sy lewensuitinge en lewensvorme, *bepaal* en *begrens*. Wie daarom vanuit hierdie Skrif-gefundeerde perspektief besef dat God ons deur die ordelikheid van sy skepsele verwys na sy *Wet-Woord* vir Sy skepsele, hoef nie langer in ’n verleentheid te verkeer wanneer dit gaan om ’n prinsipiële verantwoording van die taak van die wetenskap aan ’n universiteit nie.”

Hierdie wysgerige grondslag bied ook die grondslag vir ’n uitweg uit die impasse tussen modernisme en postmodernisme en nuwe realisme onderskeidelik. Strauss (1973:194) dui aan hoedat die wysgerige grondslag van die teoloog sy denke en sy godsleer bepaal. Hy toon aan dat ook die teologie deur wysgerige grondmotiewe bepaal word en vra dan vir ’n Bybels-gefundeerde wysgerige grondslag. Dit beteken dan natuurlik dat die teologie en wysbegeerte in wisselwerking verkeer omdat die teologie weer die riglyne vir die verstaan van die Skrif moet verskaf, iets wat nie so duidelik na vore kom by Strauss nie.

Dit is interessant dat die Teoloog, Schleiermacher, se denke op die oomblik weer na vore kom. Is Schleiermacher op dié wyse eintlik maar die vader van die postmoderne teologie?

3.3 ’n Christelik-wysgerige grondslag

Watter uitgangspunte kan benut word om ’n Christelik-wysgerige grondslag vir die teologie te ontwikkel? In hierdie verband moet inderdaad gevra word of teologie op sy eie kan staan, en of daar nie ’n wisselwerking moet wees tussen teologie en filosofie nie. ’n Positiewe verhouding tussen ’n Christelik-wysgerige grondslag en ’n teologiese grondslag kan uiters nuttig wees. Dit kan ook rigtinggewend wees in die debat oor modernisme en postmodernisme. Kan ’n Christelik wysgerige grondslag rigtinggewend wees in die soeke na outentisiteit soos by die nuwe realisme? Die Christelik-wysgerige denke kan dan ’n vaste grond verskaf vir die verstaan van teologie, en teologie kan op sy beurt die Skriftuurlike beginsels vaslê vir wysgerige denke.

’n Vaste verbintenis aan die teks van die Bybel is rigtinggewend. Deur middel van die teks van die Bybel kan na die vaste orde gesoek word. In die debat tussen modernisme en postmodernisme sal die volgende vraag natuurlik onmiddellik gestel moet word: Op watter wyse kan ’n mens van die vastigheid van die teks, die *Solis Scriptura*, praat, sonder om onmiddellik in modernisme te verval. Kan ’n mens in die soeke na die vastigheid van die teks die Christelik-wysgerige grondslag vasstel? Die antwoord op hierdie vraag lei mens uiteindelik tot die erkenning van die bestaan van God; dit is God self wat aan die woord kom in die Skrif. In die Christelik-wysgerige denke is die vraag na God uiters belangrik: wat kan ons van God weet, en wat kan ons van God ken?

Van der Walt (2001:315) skryf in hierdie verband:

In humility and honesty we will, however, have to admit that, in many instances, this description of the Reformational worldview remains an ideal to be accomplished. Contemporary Reformed Christianity has lost a great deal of its saltiness. One of the major reasons is the unnoticed infiltration of dualism into a worldview that ought to be integral and holistic. What we badly need in South Africa, in Africa and in the entire world, is a genuine Reformational worldview to inspire Christians again to be fully present in a suffering and groaning world. We urgently need a salty Christianity which is again capable of healing a wounded world and preventing its increasing decay.

We should, of course, always be keenly aware of the fact that our efforts and even our small achievements in the socio-economic-political world can never be *identified* with the kingdom of God. At the same time they are not entirely *unrelated* to His kingdom. As signs they point beyond themselves to a kingdom which is still coming. We are not allowed ever to fall into triumphalism. Our task is not to *seize* power, but to *transform* the powers of this world. Therefore, however provisional, partial and sinful our socio-cultural involvement as Reformed Christians may be, we have a place in the powerful kingdom of God to which the future belongs.

Die vraag wat nou gestel moet word is of ware Christelike grondoor-tuigings oor 'n eie filosofiese uniekheid beskik en of dit moet leen by ander denkrigtings om 'n nuwe konglomeraat te vorm. Die uitdaging is groot, maar die vraag moet beantwoord word. G. Malan (2001:645) verduidelik: “Die leefwêreld van die gelowiges is tans besig om die veranderings na 'n postmoderne gemeenskap te ondergaan. Die beskermende en singewende koepel van verkondiging en teologie wat binne die paradigma van die moderne era effektief gegeld het, is nie sonder meer toereikend vir die nuwe era nie. Dit geld ook vir die beskermende koepel van Skrifbeskouing. Nuwe eise en denkstrukture toon leemtes in beide koepels wat nie meer voldoende beskerming en singewing verleen nie, met gevolglike spanning in die sosiale universum en die simboliese. Indien hierdie leemtes nie effektief aangespreek word nie, dompel die toenemende spanning die sosiale leefwêreld van die Christengelowiges en die teologie in 'n krisis.”

In hulle hantering van hierdie saak neig D.F.M. Strauss en B.J. van der Walt tog daarna om 'n eie filosofiese weg in te slaan wat die weg open vir ander soortgelyke filosofieë wat 'n eie Christelike grondoor-tuiging daar wil stel. Dit is dus besonder betekenisvol om kennis te neem van hulle poging om wel die impasse tussen modernisme en postmodernisme te oorkom.

4. 'n Grondslag van denke

Wat benodig word is 'n eie skeppingsidee, 'n eie bestaansoor-tuiging en 'n werklikheidsinterpretasie.

Wat die skeppingsidee betref, staan die outeur 'n radikale Christologiese denk-idee voor, gegrond op Johannes 1. Die radikale skeppingsidee vanuit Christus beteken dat die werklikheid bepaal word deur die verlossing. In Christus is die wêreld geskape vir heil. Hierdie heil vind gestalte in God se toewending tot die mens in radikale liefde. Daarmee saam hang die sin van die skepping in die lewe voor God. Gehoorsaamheid vorm dus ook die sentrale sluitsteen in die bestaan van God se skepping. Die gehoorsaamheid word egter gespieël in die verlossing. God se doel met sy skepping word in Christus gevind. Sims (1995:339) dui 'n evangeliese weg aan en vind juis in geloof 'n vaste grond.: "Is it possible to live in a pluralistic world in which it is claimed that there is no rational way to determine what, if anything, is true and still affirm that the best reason for being a Christian is because 'it is true'? Evangelicals must boldly affirm that there are solid grounds for doing so. The wisdom of faith still provides more substantial reasons for Christian commitment than 'personal preference' or some weak pragmatic appeal to the 'usefulness' of faith."

Wat die bestaansoortuiging betref, moet die teosentries-intertrinitariese begroning van die bestaan die werklikheid bepaal. Die teosentriese uitgangspunt sal deurgaans beklemtoon dat God self vanuit die heil wat hy skep betrokke is by die werklikheid om die heil te verwerklik. God skep sin. Hy is betrokke deur intertrinitaries op weg te wees. Die Vader skep die heil, die Seun verwerklik die heil en die Heilige Gees voltooi die heil. Dit skep ware egtheid van bestaan.

Wat die werklikheidsinterpretasie betref, moet die relasie tussen God en die mens die prisma wees waardeur die werklikheid beskou word. Hierdie werklikheid word weereens vanuit Christus bepaal en erken. Die relasie tussen God en mens word in Christus bepaal en die verhouding tussen mens en mens word vanuit Christus bepaal. Die werklikheid moet deur die bril van die skeppende Christus, en die verlossende en komende Christus ontleed word. Dit moet inklusief-korporatief verstaan word. In Christus vind die mens 'n nuwe bestemming, maar hy/sy word verbind tot die vaste grondoortuiging van die sekerheid van 'n bestaan in God. Daar moet steeds met volle oortuiging daarna gesoek word. Radikaal Christelike grondoortuigings kan vir die teologie heilsaam wees en lei tot radikale ontwikkeling in die wisselwerking tussen teologie en filosofie. 'n Nuwe uitweg is dus moontlik.

Bibliografie

- DERRIDA, J. 1997. *Deconstruction in a nutshell: A conversation with Jacques Derrida*. (Edited and with a commentary by John D. Caputo). New York: Fordham University Press.
- DERRIDA, J. 2001. *Deconstruction engaged: The Sydney seminars*. (Edited by Paul Patton en Terry Smith). Sydney: Power publications.
- DEVITT, M. 1997. *Realism and truth*. Princeton: Princeton University Press.

- DOOYEWEERD, H. 1935. *De Wijsbegeerte der Wetsidee. Boek 11. De functionele zinstructuur der tydelijke werkelijkheid en het probleem der kennis*. Amsterdam: Paris.
- DREYFUS, H. 1984. Beyond hermeneutics: Interpretation in late Heidegger and recent Foucault. In: Shapiro, G. and Sica, A., *Hermeneutics: Questions and prospects*. Amherst: Univ. of Massachusetts. 66-83.
- KEARNY, R. 1999. *Poetics of modernity: Toward a hermeneutic imagination*. New York: Humanity books.
- MADISON, G.B. 1988. *The hermeneutics of Postmodernity: Figures and themes*. Indianapolis: Indiana University Press.
- MALAN, G.J. 2001. Postmodernisme: Krisis of uitdaging? Die rol van teoloë se Skrifbeskouing. *HTS Teologiese studies*, 57(1&2):632-648.
- MARKOVI?, M. 1984. *Dialectical theory of meaning*. Dordrecht Holland: Reidel.
- MORAWSKI, S. 1996. *The troubles with postmodernism*. London: Routledge.
- OMOREGBE, J.L. 1998. African Philosophy: Yesterday and Today. In: Eze, E.C. (Ed.), *African Philosophy: An Anthology*. Oxford: Blackwell. 3-8.
- OUWENEEL, W.J. 1998. "Christelike wetenskap" 'n Tootologie? *Tydskrif vir Christelike Wetenskap*, 34(1&2): 129-142.
- PATTISON, G. 2001. *A short course in the philosophy of religion*. London: SCM.
- SIBEON, R. 2004. *Rethinking social theory*. London: Sage.
- SIMS, J.A. 1995. Postmodernism: The apologetic imperative. In: Dockery, D.S. (Ed.), *The challenge of postmodernism: An evangelical engagement* Wheaton, Ill.: Bridgepoint: 324-343.
- STRAUSS, D.F.M. 1973. *Begrip en Idee*. Assen: Van Gorcum
- STRAUSS, D.F.M. 1990. *Die mens en sy wêreld*. Bloemfontein: Tekskor.
- STRAUSS, D.F.M. 2005. Reason: Its kaleidoscopic ideological interface. Part 2 - Subsequent historical and systematic considerations. *Tydskrif vir Christelike Wetenskap*, 41(1&2): 2-18.
- STRAUSS, D.F.M. 2002. Filosofiese onderstrominge in die kontemporêre teologiese debat - van "Ewige Waarhede" tot "Gekontekstualiseerde metafore". *Tydskrif vir Christelike Wetenskap*, 41(1&2): 2-18.
- TAYLOR, E. 2004. http://www.sirc.org/articles/new_realism.shtml.
- TAYLOR, M.C. 1984. *Erring: A postmodern at/theology*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- VAN DER WALT, B.J. 1999. *Visie op die werklikheid: Die bevrydende krag van 'n Christelike lewensbeskouing en filosofie*. Potchefstroom: PU vir CHO.
- VAN DER WALT B.J. 2001. What does it mean to be reformed? An answer from a worldview perspective. *In die Skriflig*, 35(2):299-316.
- VAN DER WALT, J.L. 2001. Reformatoriese wetenskapsbeoefening in 'n krisis?
- VAN RENSBURG, J.J. 2000.